

גדרו של בית דין לענין גרות

מאת: אליעזר בן פורת

נשאלתי בזמנו [תשנ"ח] ע"י אחד מתלמידי, לענין הגרות של אמו מרת רות, אשר נתגיירה בבית דינו של דיין פלוני במדינה אחרת, והעירו לו לתלמיד הנ"ל, שמפני הנהוג של בית דינו של הדיין הנ"ל, לגייר גרים מבלי הקפדה על נאמנותה של קבלתם עול תורה ומצוות, נחשבים דייני בית דין זה לדיינים פסולים, שאינם כשרים לדון בהלכות גרות ולגייר, ולכך צריך הוא גרות מחדש, ופנה אלי, מיוסר וכאוב, ונפשו בשאלתו: האם יהודי אנכי?

תחילה נערך בירור אודות ענינו של הגיור מן הבחינה המעשית של קבלת המצוות, ונתברר למעלה מכל ספק, שהגירות הנ"ל, מעת כניסתה תחת כנפי השכינה, שמרה תורה ומצוות באופן מלא לפי מיטב ידיעתה, וגדלה בניה לתורה ומע"ט. עוד נתברר מפי יודעי דבר, שהדיין הנ"ל ראוי לדון ולהורות [וב' הדיינים שהיו עמו בגיור, שומרי תומ"צ, מחשובי העיר], אלא שמטעם הידוע לו, לא הרבה לבדוק אחר הבא להתגייר על המוטיב לגיור, ומה טיבה של קבלת המצוות של המתגייר. ואחר העיון נראה, שכיון שהמתגיירת הנ"ל קבלה וקיימה תורה ומצוות בנאמנות, הגרות כשרה, ואין לפסול את הדיין הנ"ל משום שבבית דינו נעשו מעשי גיור אחרים שלא היתה בהם הקפדה על נאמנותה של קבלת תורה ומצוות של המתגיירים, והסכימו עמי שני גדולי תורה והוראה. להלן נבאר בס"ד מקור וטעם הכרעה זו.

[א] מי הם הראויים לכהן כדיינים בבית דין לגיור. [ב] מהו דינם של גרים שנתגיירו "בשביל דבר מהבלי העולם", כגון לשם אישות, ע"י בית דין המורכב מדיינים אשר בשגגה הנובעת מחוסר ידיעה, או מטעות בשיקול הדעת בהערכת כוונתם של המתגיירים, אינם מקפידים על הוראת התלמוד שלא לקבלם לכתחילה כגרים. [ג] טעותו של דיין בהלכות גרות, האם היא פוסלת אותו מלכהן כדיין בבית דין לגיור.

אליעזר בן פורת, ר"מ ומו"צ באטאווא קנדה. למד בישיבת כנסת חזקיהו דכפר חסידים. הוציא לאור ספר נעם אליעזר על אורח חיים וחושן משפט. משתתף בכמה בטאונים: מוריה, אסיא, קול התורה..

א גרות צריכה להעשות ע"י בית דין דוקא, ואם מתגייר בינו לבין עצמו, אינו גר^א, וכן אמרו [יבמות מ"ו ע"ב]: גר צריך שלשה, משפט כתיב ביה [ואין משפט פחות מג', רש"י], ולפיכך הצריכו שיהיו ג' תלמידי חכמים עומדים עליו בשעת הטבילה [שם מ"ז ע"ב]. ונחלקו ראשונים, דעת התוס^ב, שמעיקר הדין בעינן שיהיו שלשה אלו דיינים מומחים, דהיינו סמוכים איש מפי איש עד משה רבנו, אלא שבזמן הזה שאין לנו מומחים, שליחותיהו דקמאי עבדינן, וכדרך שאמרו בדיני הודאות והלוואות לאותם הסוברים שצריך בהם בית דין מומחים, כדי שלא תנעול דלת בפני לווים, והכא נמי גבי גרות, עבדינן שליחותיהו כדי שלא תנעול דלת בפני גרים^ג. אבל דעת הרשב"א והריטב"א^ד, דלא בעינן מומחים לענין גרות, שהרי נאמר "לדורותיכם" [במדבר ט"ו, י"ד], שבכל הדורות יהיו מקבלים גרים אפילו כאשר לא יהיו מומחים.

והמאירי [יבמות מ"ו ע"ב] כתב הטעם דלא בעינן מומחין: "ואע"פ שצריך להודיעו ענין המצוות כולם, כלל המצוות הכל יודעין אותן וא"כ הכל כמומחין לענין זה, ולא עוד אלא שמכל מקום לתלמידי חכמים אנו צריכים כמו שיתבאר למטה [יבמות מ"ז ע"ב], אע"פ שאין סמוכין". כלומר, כיון שעיקר תפקידו של בית הדין הנוכח בעת קבלת הגר הוא להודיעו ענין קבלת המצוות, אין טעם להצריך מומחין דוקא, אלא סגי ביודעים להודיעו ענין המצוות^ה.

וע' שו"ת אגרות משה [יו"ד ח"א סי' קנ"ט] שכתב שאין קפידא דוקא בג' תלמידי חכמים, אף שבגמ' יבמות [מ"ז ע"ב] איתא תלמידי חכמים, אבל הרמב"ם [הל' איסור"ב פי"ד ה"ו] כתב: ושלשה עומדים על גביו, ולא הזכיר שיהיו ת"ח, ומדלא הקשו עליו נושאי כליו מן הגמ', משמע דסברי דלאו דוקא נקט בגמ' ת"ח, אלא משום דבעינן שידעו מה לומר לגר [שצריך שיודיעוהו מקצת המצוות] נקט ת"ח, ולכן אם גם סתם אנשים שאינם ת"ח ידעו מה שצריך לומר ולהודיע לגר, מחמת שת"ח אחד יאמר לכם תחילה, סגי, ולכן לא הזכיר הרמב"ם ת"ח, דסגי אפילו בג' אנשים כשרים כל שיודעים איך ומה לעשות. וכן מתפרשים דברי

א יבמות מ"ז ע"א, רמב"ם הל' איסורי ביאה פי"ג ה"ז, שו"ע יו"ד סי' רס"ח סי"א.
 ב תוס' יבמות מ"ו ע"ב ד"ה משפט ותוס' קידושין ס"ב ע"ב ד"ה גר.
 ג וראה אור שמח הל' איסור"ב פי"ד ה"ג שהעיר על דברי הרמב"ם שם פי"ג ה"ט"ו באותם ב"ד של הדיוטות שקבלו גרים שלא לרצון חכמים, ואעפ"י כן היו גרים, וצ"ע. וי"ל דהרמב"ם ס"ל דהטעם דמהני הדיוטות לאו היינו משום דעבדינן שליחותיהו, אלא כמבואר במאירי, ראה להלן. ועוי"ל דשליחותיהו פירושו נתינת רשות, ולא שליחות ממש, ראה שו"ת חתם סופר או"ח סי' פ"ד.
 ד רשב"א, ריטב"א ונימוקי יוסף יבמות מ"ו ע"ב עפ"י כריתות ט' ע"א לענין קרבן, תוס' קידושין ס"ב ע"ב ד"ה גר בשם הר"ר נתנאל.
 ה וכיוון לדעת המאירי, ר' משה יהודה ליב מקוטנא, זית רענן ח"ב סי' מ"ו ס"ק ד'.

המאירי הנ"ל, דמש"כ דבעינן ת"ח, אין ר"ל דבעינן שיהיו ג' ת"ח דוקא, אלא דלא בעינן מומחין, וסגי בת"ח הראויים להודעת המצוות¹.

וכן בכללי המילה לר' גרשום הגוזר, הל' גרים, כתב: וצריך ג' תלמידי חכמים, או ג' חשובי העיר שעומדים על גבי הגר לראות כשהוא טובל שיעשה כדין. ומשמע שאינו מצריך ג' ת"ח דוקא. וטעמו, דענין נוכחות בית הדין בשעת הגרות, משום שהבא להתגייר הרי הוא בא להכנס לקהל ה', ובעינן שיהיו ג' בתורת בית דין כשליחי כלל ישראל המקבל את הגר להיות חלק מהות קהל ה', וזהו שאמר ג' ת"ח או ג' חשובי העיר. וע"ע אג"מ יו"ד ח"ג סי' ק"ט [ס"ק א'] שכתב לענין ספק גרות, לחזור ולהטביל אותה לפני ג' אנשים כשרים ואחד מהם יהיה רב מומחה בדיני גרות. עוד כתב [שם ס"ק ג'], דבעינן בית דין מומחים בדיני גרות, ורק בדיעבד או בשעת הדחק יש מקום לגייר בפני ג' יהודים כשרים שאינם בעלי הוראה².

ובשו"ת מהר"ם שיק [יו"ד סי' רמ"ח] הביא דברי השו"ע יו"ד [סי' רס"ח ס"ג] שכתב דצריך שיהיו ג' הכשרים לדון, וציין עוד לדברי השו"ע חו"מ [סי' ג' ס"א] דג' הדיוטות כשרים לדון, והרמ"א שם כתב דבעינן שיהא חד מינייהו גמיר, והטור הביא שם בשם הרמ"ה דבעינן ג' גמירי, ופירש מהר"ם שיק, דגמיר היינו שצריך שיהא גמיר ויודע סברות באותו דבר שדן בו, וכמש"כ רש"י סנהדרין [ג' ע"א ד"ה דגמר] ששמע מחכמים ומדיינים הלכות דין מלוה, וא"כ ה"ה כאן צריכים שידעו הדיינים דיני גרות וכן מה צריך להודיע לגר בעיקרי המצוות, וא"כ בעינן שיהיה לומדים ת"ח³.

ו וע"ע תוס' ר"י הזקן קידושין ס"ב ע"ב שכתב: והעיקר דהכי פירושא, גבי גר שצריך ג' שיודיעוהו מצוות קלות וחמורות, מאן יימר שימצא ת"ח ראויים להודיע. וכ"כ הרש"ש שם בפירוש מאמר הגמ' שם "מי יימר דמזדקקו ליה הני תלתא", כלומר הני דראויים לזה, דהרי אף דלא נצרך מומחים, מ"מ חכמים בעינן שידעו להודיעו מקצת מצוות.

ז וע"ע אגרות משה יו"ד ח"ב סי' קכ"ג דאם אחד מחברי הבית הדין המגייר לא היה שומר תורה ומצוות, צריך לחזור ולטבול שנית בפני ג' אנשים כשרים ובברכה, ואם רק ספק שמא אינו שומר תומ"צ, יחזור ויטבול כנ"ל אך בלא ברכה.

ח והעיר שם מהר"ם שיק, דהרי גרות ילפינן ביבמות דף מ"ו מאבותינו, דכשם שנכנסו הם בברית כן אנו, ואצל אבותינו לכאורה לא היה שייך ב"ד שהרי כולם היו עדיין כגויים ובפני מי יקבלו ויכנסו בברית? וי"ל למבואר שעיקר תפקידו של בית הדין הוא להכניס את הגר לתוך כלל ישראל, פשוט שאצל אבותינו לא צריך היה ב"ד לגרות, ע' ר' יוסף ענגיל חוסן יוסף נ.י. תש"ה, אות י"ב, דלא שייך היה אצל אבותינו ענין זה, שיוכלו בכלל ישראל, שהרי לא היה כלל - כלל, והיתה אז רק גרות של היחיד, שנעשה כל אחד מבין נח - ישראל, ורק עכשיו יש בגרות ענין של התבטלות לכלל ישראל, וביאר בזה מאמר הספרי 'מורשה קהלת יעקב' - אלו הגרים המתקבלים ביעקב, דזה כל ענין הגרות מה שמתקלה ביעקב, ולכן כך קראם הכתוב: 'קהלת יעקב'.

נמצא, לכתחילה בעיני שיהיו ג' הדיינים גמירי בהלכות גרות, ואם אחד מהם גמיר נמי שפיר דמי, ובדיעבד סגי בג' אנשים שומרי תורה ומצוות, כל שיודעים איך לעשות ומה לומר לגר.

ב המתגייר "בשביל דבר מהבלי העולם", כגון לשם אישות, או לשם הטבה ממונית, או מתוך תקוה לקבל משרה, או מפני הפחד, נחלקו בדבר תנאים [יבמות כ"ד ע"ב], דעת רבי נחמיה שאינו גר, וחלקו עליו רבנן וסוברים שהרי זה גר, וכן הלכה^ט, ולא נחלקו אלא לענין דיעבד, אבל לכתחילה הכל מודים שאין לקבלם. וכך הם דברי הרמב"ם [הל' איסורי ביאה פי"ג הל' י"ד]: אל יעלה על דעתך ששמשון מושיעם של ישראל, או שלמה המלך שנקרא 'ידידיה' [שמואל ב' י"ב, כ"ה], נשאו נשים נכריות בגיותן, אלא סוד הדבר כך הוא: שהמצוה הנכונה, כשיבוא הגר או הגיורת להתגייר, בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול, או בשביל שררה שיזכה לה, או מפני הפחד בא להכנס לדת, ואם איש הוא, בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית, ואם אשה היא, שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל. אם לא נמצא להם עילה, מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרוש. אם קבלו ולא פירשו, וראו אותן שחזרו מאהבה, מקבלים אותן, שנאמר: "ותרא כי מתאמצת היא ללכת ותחדל לדבר אליה".

ומוסיף הרמב"ם [שם הל' ט"ו] ואומר: לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה, בימי דוד - שמא מן הפחד חזרו. ובימי שלמה - שמא בשביל המלכות והטובה הגדולה שהיו בה ישראל חזרו. שכל החוזר מן הגויים בשביל דבר מהבלי העולם, אינו מגירי הצדק. ואעפ"כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות^י, והיו בית דין הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן אחר שטבלו מכל מקום, ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם.

ט ע' ריטב"א יבמות שם, דגמרא גמירי לן דרבנן פליגי על ר' נחמיה, וסתם מתני' כרבנן הוא, שו"ע סי' רס"ח סי"ב.

י הגהת המרדכי יבמות פ"ד סי' ק", כסף משנה הל' איסורי ביאה פי"ג הל' ט"ו, ב"ח סי' רס"ח ד"ה וכשבא להתגייר, דרישה סי' רס"ח ס"ק ז', ביאור הגר"א סי' רס"ח ס"ק כ"ז, ערוך לנר יבמות כ"ד ע"ב ד"ה כולם גרים.

יא לא נתפרש בדברי הרמב"ם מה היתה טעותם של אותם ב"ד של הדיוטות. לדעת הכסף משנה שפירש בדעת הרמב"ם כפשטות לשונו, שנתגירו בפני הדיוטות [ולא בפני ב"ד הדיוטות], ר"ל אנשים פשוטים, מסתבר שטעותם היתה שלא ידעו את ההלכה שאין לקבלם לכתחילה. אבל לדעת המגיד משנה שפירש בדעת הרמב"ם דהיינו בית דין של הדיוטות, ולא ב"ד מומחים, נראה שטעותם היתה שחשבו שסופם לעשות לשם שמים, דבכה"ג מותר לקבלם אפילו אם באים להתגייר בשביל דבר אחר, כגון לשם אישות, ע' תוס' יבמות כ"ד ע"ב ד"ה לא, והביאם בית יוסף סי' רס"ח וכתב: ומכאן יש ללמוד דהכל לפי ראות עיני ב"ד, והביאו הש"ך סי' רס"ח

ומסכם הרמב"ם את דבריו [שם הל' י"ז] באמרו: גר שלא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו המצוות ועונשן, ומל וטבל בפני שלשה הדיוטות, הרי זה גר, ואפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר, הואיל ומל וטבל יצא מכלל הגוים וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו, ואפילו חזר ועבד עבודה זרה, הרי הוא כישראל משומד שקידושו קידושין ומצוה להחזיר אבידתו מאחר שטבל נעשה כישראל, ולפיכך קיימו שמשון ושלמה נשותיהן ואע"פ שנגלה סודן.

הרי דברי הרמב"ם ברור מללו, שאותם בתי דינים של הדיוטות בימי דוד ושלמה, שלא כדין עשו במה שגיירו אותם גרים שנתגיירו "בשביל דבר מהבלי העולם", ומ"מ לענין דיעבד נחשבים הם לגרים, אלא שחוששים להם עד שיתבאר צדקותם³. ולא עלה על דעתו של הרמב"ם לפסול את גרותם של אותם הגרים, משום שדייני אותם בתי דינים של הדיוטות טעו בהלכות גרות, אם משום חוסר ידיעה, או משום טעות בשיקול הדעת בהערכת כוונתם של המתגיירים, "שהמצוה הנכונה" כלשונו של הרמב"ם היא לבדוק אחרי הבא להתגייר, מה מביא אותו להתגייר, ותפקידם של הדיינים לוודא כי אכן כונתו להכנס תחת כנפי השכינה ולקבל עליו עול תורה ומצוות. סביר להניח שהגרים בימי דוד ושלמה שנתגיירו ע"י בתי דינים של הדיוטות, אם היו בודקים אחריהם, היו מוצאים ש"בשביל דבר מהבלי העולם" באים הם להתגייר, והדיינים שקבלו אותם שלא עפ"י הנורמה ההלכתית המתבקשת, ובלשונו של הרמב"ם שם הל' ט"ז: "שלא על פי בית דין גיירום", ר"ל שלא ברשות ב"ד⁴, ודאי טעות היתה זו בידם, אך לא נפסלו אותם הדיינים מתורת בית דין בשל טעות זו⁵, ואע"פ ששגו בענין קבלתם לכתחילה של אותם הגרים, אשר לדעת בית דין הגדול היה זה בניגוד להוראת התלמוד.

ס"ק כ"ג. אכן בית דין הגדול לא הסכים לדעת בתי דינים אלו, וסבר כי היתה זו טעות בשיקול הדעת לקבלם כגרים, וכי עמדתם היא בניגוד להוראת התלמוד שאין לקבלם לכתחילה.

יב יש לעיין בפירוש דברי הרמב"ם בהל' ט"ז: " והיו בית דין הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן אחר שטבלו מכל מקום, ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם", וכן מה שכתב בהל' י"ז: " וחוששין לו עד שיתבאר צדקותו" - מהו ענין החשש ולענין מה תבאר צדקותו? ראה שו"ת אחיעזר ח"ג סי' כ"ו, אמרי יושר ח"א סי' ק"ע ועוד, שהחשש הוא לענין הגרות, דהיינו שגרותו תלויה ועומדת עד שיתבאר צדקותו שנוהג ביהדות, ואי לאו הכי אין זו גרות אפילו בדיעבד. וראה חידושי הריטב"א יבמות כ"ד ע"ב הוצאת מוסד הרב קוק ירושלים תשמ"ח, בהערות הרב רפאל אהרן יפה'ן ז"ל 644 ו650, שפירש שהחשש הוא לענין שמא ילמדו ישראל ממעשיו, דהיינו שנאמרה כאן הלכה מיוחדת לפרוש ממנו ולא להתערב עמו, אבל הגרות חלה בדיעבד. ואין כאן המקום להאריך ואי"ה עוד חזון למועד.

יג ראה להלן הערה כב.

יד בין אם היתה זו טעות מחוסר ידיעה, או טעות בשיקול הדעת, שהרי הרמב"ם סתם ולא חילק.

ולמבואר [לעיל ס"ק א'] בשם האג"מ בדעת הרמב"ם, יש ליתן טעם בדבר, דכיון שלדעת הרמב"ם לא בעינן ג' ת"ח, אלא סגי גם בסתם אנשים היודעים מה צריך לומר ולהודיע לגר, שאין כאן תורת הוראה ופסק דין, אלא בעינן שיהיו ג' בתורת בית דין כשליחי כלל ישראל לקבל את הגר לקהל ה'^{טו}, וכל שהם שומרי תורה ומצוות סגי, ואם הגיור - מילה, טבילה וקבלת המצוות - נעשה כדינו, אין מקום לפסול כדיין בב"ד של גיור, אלא מי שאינו שומר תורה ומצוות, או מין ואפיקורס, וכגון איש הרפורם או קונסרבטיבי^{טז}, שאינו מאמין בתורה מן השמים ולא במסורת תורה שבעל פה כפי שנתפרשה בתלמוד ובפוסקים. וזהו הטעם הראשון לכשירתו של בית הדין של הגיורת רות הנ"ל.

ג] לאחרונה יצא לאור פסק דין של הרב אברהם שרמן שליט"א, לענין שאלה דומה, ובאו בו ג' טעמים לפסילת דיני בית דין המגייר בלא הקפדה על נאמנותה של קבלת המצוות של המתגייר, ומתוך שיקול דעת מוטעה בקבלת גרים: א) הדיינים נחשבים ל"אפיקורסים ורשעים" ולכך פסולים לדון. ב) דיון שהורה בניגוד להוראת ההלכה בנושא הגרות, הפקיע מעצמו תורת ושם דיון ולהורות בהלכות גרות ולגייר. ג) הדיין המגייר עבר על איסור דאורייתא של 'לפני עור' ולפיכך נפסל לכהן כדיין בדיני גרות^{טז}. ונדון בכל אחד מן הטעמים.

לענין כנוי שם "אפיקורסים ורשעים", צריך עיון, שהרי "האומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה", כתב הרמב"ם [הל' תשובה פ"ג ה"ז] שנקרא "מין", ועל זה השיג הראב"ד: "אמר אברהם, אעפ"י שעיקר האמונה כן הוא, המאמין היותו גוף מצד תפיסתו לשונות הפסוקים והמדרשות כפשטן - אין ראוי לקרותו מין"^{טז}. כלומר, הראב"ד חולק על הרמב"ם במה שקראו "מין" לטועה בעיקר זה של אי גשמיותו של ה', אם הטעות נובעת משגגה הבאה מחמת תפיסה מוטעית של הבנת הפסוקים כפירושם המילולי, שכן לדעת הראב"ד זוהי שגגה סבירה, והשוגג אינו ראוי הוא להקרא "מין"^{טז}. בדרכו של הראב"ד הלכו גם רבי שמעון בן צמח [אוהב משפט פ"ט] ור"י אלבו [עיקרים מאמר א' פ"ב]. ואף

טו וכן נראה לדעת המאירי הנ"ל ס"ק א'. ויש להעיר דאין כן משמעות דברי הראשונים ז"ל הנ"ל ס"ק א' שהקשו היאך עבדינו השתא גרות, והא ליכא מומחים, ראה **משנת אליהו** סנהדרין סי' ג' במילואים ס"ק ה' וסי' ה' ס"ק ה'.

טז ראה **אגרות משה** יו"ד ח"א סי' ק"ס וה"ב סי' קכ"ה וסי' קל"ב וה"ג סי' ע"ז ס"ק ב' ואה"ע ח"ד סי' ע"ח.

יז פסק הדין של הרב א. שרמן, אותיות ב-ג. בפסק הדין שם אותיות ו'-ט' בא טעם נוסף שאינו שייך לנידון דידן.

יח זהו נוסח השגת **הראב"ד** כפי שהביאה ר' יוסף אלבו בספר **העיקרים** מאמר א' פ"ב, וכן הביא **הכסף משנה** הל' תשובה פ"ג ה"ז.

יט בביאור דעתו של הרמב"ם, ראה ר' אלחנן וסרמן, **קובץ מאמרים** ירושלים תשנ"א, מאמר שיבוש בדעות עמ' י"ט, בשם הגר"ח זצ"ל.

הרמב"ם לא אמר כן אלא לענין הטועה בעיקר אמונה, שהיא האמונה באי גשמיותו של ה', אבל הטועה בענין של הלכה, לא מפני שאינו מקבל חלילה את מרותה של ההלכה כפי המסור והמקובל לנו מדור לדור, אלא טעותו נובעת מפירוש או הבנה מוטעית של מקורות ההלכה, דהיינו שעל פי שיקול דעתו המוטעית נראה לו שכך היא דעת ההלכה - כיצד יתכן לכנותו בשם "אפיקורס"?

עוד הביא הרב שרמן בפסק הדין שם, את דברי הר"מ שטרנבוך [תשובות והנהגות ח"א סי' תר"י-תר"א וח"ד סי' ר"ל] שמצדד לפסול את דייני בית דין שמגייר בלא קבלת מצוות כדין, דהיינו שאין המתגיירים ע"י ב"ד זה שומרים תומ"צ אחר קבלת המצוות המילולית בב"ד, אלא שהוסיף הר"מ בתשובתו, שאפשר בשעת הדחק ובדיעבד יש להכשירו, "שאולי רשעים אלו שקיבלוהו סברי דמצוה קעבדי וכמבואר בפ"ג דסנהדרין", וכונתו לגמ' סנהדרין [כ"ו ע"ב]: הנהו קבוראי דקבור נפשא ביו"ט ראשון של עצרת, שמתניהו ר"פ ופסלינהו לעדות, ואכשרינהו ר"ה בריה דר"י, א"ל ר"פ: והא רשעים נינהו, ומשני: סברי מצוה קעבדי, ופריך: והא קא משמתינא להו, ומשני: סברי כפרה קעבדי לן רבנן. וכן נפסק להלכה בשו"ע הל' עדות [סי' ל"ד ס"ד], והרמ"א שם הוסיף דה"ה בשאר דבר איסור שנוכל לומר שעברו מכח טעות, וכבר כתב השו"ע הל' דיינים [סי' ז' ס"ט] שכל הפסולים להעיד מחמת קורבה ומחמת עבירה פסולים לדון. והוסיף הרב שרמן, שכ"כ לצדד לדינא בשו"ת מגדל צופים [ח"ג סי' ל"ט]. ויש להוסיף שכ"כ הרב מנשה קליין בעל משנה הלכות, דאין לנו כח לדחותם מאחר שנתגיירו כהלכה והם כשלעצמם הרי קיבלו המצוות כדבעי וכו' ודאי אם הב"ד הם מהכתות של יוצאי כלל ישראל [כגון כתות הקונסרבטיבים והרפורמים] כה"ג ודאי לא קמיבעיא דהני לאו ב"ד מקרי כלל².

והרב שרמן יצא לחלוק על הציוד הנ"ל להקל, וכתב דאם הדיין פוסק בזדון בניגוד להלכה, הרי זוהי עבירה הנוגדת למהותו כדיין, שחובתו לפסוק עפ"י ההלכה בלבד, ולא שמענו שכוונות ומחשבות של מצוה מתירות לדיין לפסוק בזדון שלא כהלכה, וכמו למשל, דיין הלוקח שוחד, נפסל להיות דיין, משום שלקיחת שוחד מכתימה את טוהר בינתו ומונעת ממנו לדון ולשפוט משפט צדק, ואף אם לקח שוחד משום שלמצוה נתכוון, גם אז נפסל מלהיות דיין, שכן עצם לקיחת שוחד, ולא רק צד העבירה שבדבר, פוגמת בכשירותו לכהן כדיין שופט צדק.

ונראה כי ודאי צדקו דבריו היכא שהדיין פורק מעליו עולה של ההלכה המסורה לנו, ופוסק בזדון כנגד ההוראה המקובלת עלינו, דפשיטא דבכה"ג אין על הוראתו שם הוראה כלל ואין דינו דין, וגם אין לו שם דיין, אבל אנו הרי מדברים על דיין המקבל באופן עקרוני ומעשי את מרותה של ההלכה, אלא שטועה ושוגג הוא בהוראתו או במנהגו, וכאותם בתי דינים של הדיוטות בזמנם של דוד ושלמה,

כ הובאו דבריו בספרו של הרב ש. א. שטרן **גירות כהלכתה** תשס"ד, בחלק בירורי הלכה שם סי' ו' אות ג' עמ' ק"ל.

אשר קבלו מאה וחמשים אלף גרים^כ שלא ברשות בית דין הגדול^{כב}, ומ"מ לא נפסלו הדיינים בשל טעותם, ומשום שאין שגגה וטעות בפסיקה פוסלת את הדיין^{כג}. ומש"כ עוד בפסק הדין לפסול את הדיינים משום שבית הדין המגייר עובר על איסור דאורייתא של "לפני עור לא תתן מכשול", והביא דבר הגרש"ז אוירבך^{כד}, שגר זה שאינו שומר תומ"צ, אחר גרותו נהפכים כל מעשיו לפוקה ומכשול, ונמצא שע"י הגיור מכשיל אותו המגיירו בעבירות ואיסורים שיעבור כל ימיו, ומביא הרב שרמן מה שדן בזמנו לפני הגרש"ז זצ"ל, ומיישב דבריו. ויל"ע במש"כ דיש כאן ענין 'לפני עור' כלפי המתגייר עצמו, אם דעת הגרש"ז היא כפי שמובא בפסק הדין^{כה}, הרי גרים אלו שאינם שומרים תומ"צ, אינם נחשבים לגרים כלל, וא"כ אין כאן שום נתינת מכשול כלפי המתגיירים.

וכ"כ בשו"ת בית יצחק [ח"ב יו"ד סי' ק' ס"ק י"א] די"ל דלא הוי מכשול לידי מי שמגיירו, דממה נפשך, אם מקבל עליו לקיים כל המצות, חזקה שלא יעבור, ואם בדעתו גם עתה שלא לקיים אך לעבור על קצתן, לא הוי גר כלל ולא יענש אם יעבור.

אבל פן אחר של 'לפני עור' יש כאן וכמש"כ הבית יצחק שם, דמ"מ הרי מכשיל לאחרים שחושבים שהוא ישראל, ומשיאין לו בתו, והוא באמת אינו גר ודינו כנכרי. וכ"כ הרא"ה בדעת כהן [הל' מילה וגרות סי' קנ"ד] דאם נאמר שאין הגרות חלה אף בדיעבד, יש כאן נתינת מכשול לרבים במה שמחזיקים נכרי בחזקת ישראל, וכמה תקלות וחורבות נפקי מהא בדיני קידושין וגיטין ויבמין. כלומר, אם אינו גר אפילו בדיעבד, יש בגיורו איסור 'לפני עור' כלפי קהל ישראל, שיתערב הלה דרך חיתון בקרב קהל ה', אשר אינו מודע לבעייתיות של זהותו היהודית^{כו}.

- כא **מגיד משנה** הל' איסור"ב פי"ג הט"ו עפ"י יבמות ע"ט ע"א.
- כב לשון **הרמב"ם** שם פי"ג הט"ז: "ולפי שגייר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גייר ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר, ולא על פי בית דין גיירום", ופירש ר' **דוד עראמה**: "ולא על פי בית דין" - ולא ברשות בית דין.
- כג ואין ראייה מלקיחת שוחד, שבעצמותה פוסלת את הדיין מלדון, והיא גזרת הכתוב מיוחדת כמו שביאר **החזו"א** בספרו **אמונה ובטחון** פרק ג' אות ל' שאין אזהרה זו מכלל המשפטים אלא מכלל החוקים, ואפילו אם דומה לקיחת השוחד בעיניו למצוה, סוף סוף לקח שוחד ונפסל לדון, אבל מה ענין דין לקיחת שוחד לשגגה וטעות בהוראה?
- כד דברי **הגרש"ז אוירבך** ראו אור לראשונה כהערה בסוף ספר **טבילת כלים** לר' צ. כהן תשמ"ב, עמ' ר"מ.
- כה פסק הדין אות י', קריאה שיצאה לאור בט"ו בסיון תשמ"ד, וחתום עליה, בין שאר גדולי תורה, גם הגרש"ז אוירבך זצ"ל.
- כו ע' **שו"ת רבי שלמה אייגר** יו"ד סי' ל"ד שכתב: ומהדומה שהחטא לקבל הבא להתגייר משום דבר אחר, אינו איסור תורה, וכנראה שהוא מדברי קבלה. וכונת הרש"א לכתוב בישעיה נ"ד, ט"ו המובא ביבמות כ"ד ע"ב, ומש"כ **בהגהמ"ר** יבמות פ"ד סי' ק"י הנ"ל "מן התורה", אפשר שכונתו משום שדברי קבלה כדברי תורה.

אכן כל הדיון באיסור 'לפני עור' של הדיינים המגיירים, אינו שייך לנידון השאלה שאנו דנים בה, שכן גם לענין איסור זה של 'לפני עור' בשגגה עסקינן, ואינה שונה שגגת איסור ד'לפני עור' מכל שגגה אחרת של הוראה, שאינה פוסלת את הדיין השוגג בהוראתו. דומה שהרב שרמן הרגיש שיש מקום לדחות את נימוקו כנ"ל, ולכן הוסיף עוד נימוק¹², המבוסס על הגדרת מהות מעשה המצוה של גיור, ובכך המציא טעם מחודש לפסילת הדיינים משום איסור 'לפני עור'.

בגמ' יבמות [מ"ז ע"ב] מבואר שגר שקבל עליו תורה ומצוות יש מצוה על בית הדין לקבלו. ונשאלת השאלה, מדוע איפוא לא נמנית מצוה זו בתרי"ג המצוות¹³? בתשובה על כך מביא הרב שרמן את דברי הראב"ד בספר בעלי הנפש [סוף שער הטבילה] ומפרשו לאור דברי הרמב"ם בספר המצוות [עשה ג'], שהמצוה של גיור היא חלק ממצוות אהבת ה', שמצוה זו כוללת גם שנקרא את כל בני האדם לעבודתו ולאמונה בו, וכלשון הספרי: 'ואהבת את ה' - אהבהו על הבריות כאברהם אביך, שנאמר: ואת הנפש אשר עשו בחרן'. וכבר הקדימו בביאור זה הר"י פרלא בפירושו למה"צ של רס"ג [עשה י"ט, בסוף המצוה] כמו שהביא הרב שרמן בעצמו, אלא שחידושו הוא גילוי דברי הראב"ד הנ"ל. ועל בסיס ביאור זה, פוסל הרב שרמן ב"ד המגיייר שאין בגיוריו היסוד של אהבת ה', דהיינו קירובו של המתגייר לדבקות בה' ובתורתו.

ואף שנאמר יישר כח לרב שרמן על שדלה לנו מרגניתא טבא זו, דברי הראב"ד, מ"מ מה ענין זה לכל הדיון בענין פסילת הדיין? יודע כל בר ביה רב, שיסוד היסודות של הגרות, היא קבלת עול תורה ומצוות, כמבואר בדברי הרמב"ם [הל' איסור"ב פי"ג ה"ד וה"ה]: וכן לדורות, כשירצה הגוי להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה, צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן וכו' ובזמן הזה שאין שם קרבן, צריך מילה וטבילה, וכשיבנה בית המקדש יביא קרבנו. כלומר, מילה וטבילה הם בבחינת תנאי לחלוקתה של הגרות, אבל הרצון להכנס לברית להיות תחת כנפי השכינה ולקבל עליו עול תורה, היא היא הגרות עצמה. וכל זה הוא בכלל מאמרה של הגיורת למופת, רות השבה משדה מואב, בתשובתה לנעמי: "עמך - עמי", ופירשו חז"ל [יבמות מ"ז ע"ב] דהיינו תרי"ג מצוות. וידועים דברי האגרות משה בתשובותיו¹⁴, שאין גרות בלא קבלת מצוות, ולא נחלק אדם מעולם על דבר זה.

ולכן מה שאמר הרב שרמן, שכיון שמהות המצוה לגייר היא חלק ממצוות אהבת ה', ומשום כך אם הגיור אינו מביא את הבא להתגייר לקבלת תורה ומצוות

ויל"ע למבואר בדעת כהן, אמאי לא קאמר בגמ' יבמות הנ"ל דאיסור משום 'לפני עור', וצ"ע.

כו בפסק הדין שם אותיות ד-ה.

כח והיא שאלת התשב"ץ בזהר הרקיע עשין מ'.

כט אגרות משה יו"ד ה"א סי' קנ"ז, קנ"ח וק"ס וח"ג סי' ק"ו ס"ק א' ואה"ע ה"ד סי' ע"ח.

שהיא הדבקות בה', אין מצוה כלל לגיירו, זה אמת ונכון, אך זה אינו ענין לפסילת דיינים. דין שטעה בהערכתו את כוונת המתגייר, ונכשל עקב כך באיסור 'לפני עור', שגגת הוראה היא זו, ואין דין נפסל משום שגגתו. נמצא, אין מקום לפסילה גורפת של כל הגיורים שנעשו בבית דין טועה, דהיינו אף גרותם של אלו הגרים שנתכוונו לקבל עליהם תומ"צ, ומקיימים בחייהם קבלה זו בנאמנות, דליתא, אלא יש לדון כל מקרה ומקרה לגופו, ולחקור ולברר גדר ומהות קבלת המצוות של המתגייר או המתגיירת.